

2023-11-12

TJÄNSTESKRIVELSE

Dnr: UBN-2023-00261

Studie om språkutvecklande arbetssätt i förskolan

Förslag till beslut

1. Utbildningsnämnden noterar informationen till protokollet.
2. Utbildningsnämnden noterar särskilt informationen att utbildningsenheten i arbetet med tillsyn och insyn i förskolor kommer ha ett särskilt fokus på språkutvecklande arbetssätt under de kommande två åren, samt att i arbetet med kvalitetsanalys efterfråga resultat om barngrupperns progression i språkutveckling.
3. Utbildningsnämnden noterar särskilt informationen att utbildningsenheten kommer att göra en större kommunikationssatsning i samband med publicering av studiens stödmaterial i januari 2024.
4. Utbildningsnämnden beslutar att ge utbildningsenheten i uppdrag att genomföra en fortbildningssatsning för att ge rektorer stöd i att leda arbetet med språkutvecklande arbetssätt i förskolan.

Sammanfattning av ärendet

En studie har under hösten 2023 genomförts i åtta förskolor i Nacka, i förskolor med många barn som har utländsk bakgrund, för att ta reda på hur dessa förskolor arbetar kvalitativt med barns språkutveckling. I rapporten redovisar forskarens sin samlade bild av granskningen och analyserna hon gjort med stöd av forskning på området.

Studien visar att personalen har en mycket god förståelse och kunskap kring arbetet med barns omsorg och trygghet, samt att det finns ett stort intresse för språkutveckling och undervisning. Samtidigt finns det ett stort behov av utveckling i arbetet med språkundervisning. Utifrån studien framstår tre områden som särskilt viktiga: *undervisning i förskolan, språkundervisningens innehåll, samt utvärdering av det lärande som språkundervisningen resulterar i.*

I studien finns ett antal förslag till fortsatta åtgärder för utveckling, dessa har delats upp på olika nivåer i styrsystemet. Förslagen som ges på den övergripande nivån är att styra tillsyn/insyn mot att fokusera på olika delar i det språkutvecklande arbetet samt att i kommunens kvalitetsanalys efterfråga resultat om barngruppernas progression i språkutveckling. Då utbildningsenheten tycker att detta är bra förslag till utveckling så kommer arbetet med dessa delar att starta upp under år 2024.

Ärendet

För att få en fördjupad bild av hur förskolor arbetar kvalitativt med barns språkutveckling har utbildningsenheten handlat upp en studie på några förskolor med många barn som har utländsk bakgrund. Syftet med studien har också varit att visa på goda exempel på språkutvecklande arbetssätt och underlag och vägledning till utbildningsnämnden för eventuellt fortsatt arbete med barns språkutveckling.

Forskaren Ann S Pihlgren, filosofie doktor i pedagogik, har tagit del av material, genomfört observationer och intervjuer på åtta förskolor i Nacka, för att granska och analysera deras språkutvecklande arbetssätt med stöd av forskning på området.

Resultat i studien

Utifrån studien framstår tre områden som särskilt viktiga: *undervisning* i förskolan, *språkundervisningens innehåll*, samt *utvärdering* av det lärande som språkundervisningen resulterar i.

Observationerna visar att pedagogernas förståelse av och arbete med barns omsorg och trygghet är mycket utvecklad. Tryggheten är viktig som bas för att lärande ska ske, särskilt när barnet ska lära sig att använda ett nytt språk. Samtidigt kan ett alltför starkt fokus på omsorg och trygghet leda tanken fel på ett sätt som motverkar lärande. I flera av förskolorna hade till exempel undervisningen inte påbörjats eftersom pedagogerna hänvisade till att det varit inskolningar och att barnen först behöver blir trygga i gruppen och med förskolans verksamhet.

Förskolornas miljöer beskrivs som rika där det finns en hel del föremål och material som kan användas i språkundervisning, det kan till exempel vara bildillustrationer, alfabet och böcker. Däremot var det otydligt hur eller om dessa material användes i undervisningen eftersom det i observationerna i princip inte fanns några aktiviteter där barnen själva arbetade med läsande och skrivande. Något som också framkom var att det finns en viss tveksamhet hos pedagogerna kring vad undervisning är och hur språkundervisning kan ske. Detta kan leda till en osäkerhet när aktiviteter planeras, genomförs och följs upp, och även gällande målet med aktiviteten. Barnen deltog oftast med stort intresse vid de aktiviteter som observerades och när verksamheten höll en hög lärandekvalitet var samtliga barn delaktiga, oavsett graden av kunskaper i svenska.

De allra flesta förskolor använder sig av kartläggning av barnets språkanvändande, vilket görs tillsammans med vårdnadshavare. Kartläggningarna är en beskrivning av barnens språkliga förutsättningar och används som ett underlag för förskolans undervisning. Däremot var det endast några få förskolor som hade verktyg eller mallar för att

systematiskt följa upp lärandet, som ett stöd för pedagogerna att kunna utveckla undervisningen. Inget av dessa verktyg visade på lärandets progression.

Barnets modersmål, vårdnadshavarnas utbildning eller socioekonomiska förutsättningar verkar inte ha någon direkt påverkan på den kvalitet som undervisningen har. Forskaren pekar på att det är svårt att uttala sig om dessa faktorer skulle påverka läranderesultaten eftersom ingen av de observerade förskolorna följer barnens språkutveckling systematiskt. På den förskola där det genomförts en särskild satsning på språk, där de även tagit fram en tydlig språkplan, har de kunnat se att läranderesultaten har förbättrats.

Utbildningsenhetens bedömning och förslag på ytterligare insatser

I den här studien lyfter forskaren fram det positiva i att förskollärare och annan personal i de observerade förskolorna visar stort intresse för språkutveckling och undervisning. Samtidigt finns det stora behov av utveckling inom dessa delar. Forskaren pekar på att det inte handlar om individuella pedagogers insatser, dessa var planerade och engagerade, utan det handlar mer om att språkundervisningens nuvarande utformning kan förklaras med att pedagoger arbetar utifrån tidigare traditionella synsätt som funnits i förskolan och att dessa behöver förändras. Det här är inte specifikt för Nacka utan samma mönster går att se nationellt, vilket även annan forskning visar och som forskaren hänvisar till i studien.

Forskaren menar att pedagoger i förskolan behöver ett tydligare stöd och en långsiktig plan för förståelse-förändring till exempel i form av kollegialt lärande. Det finns också ett behov av en tydligare styrning och prioritering av språkutvecklingsarbetet, där stöd till pedagogerna behöver finnas i form av utvecklade planer och utvärderingsmaterial.

I studien har goda exempel på språkutvecklande arbetssätt efterfrågats. Under arbetets gång har forskaren utifrån sina analyser pekat på behovet av att utöka dokumentationen i den delen för att ge reella möjligheter till utveckling för pedagoger och förskolors arbetssätt. Mot bakgrund av de resultat som visats i studien har utbildningsenheten uppmuntrat detta.

Som ett komplement till studiens resultat har forskaren därför arbetat fram stödmaterial i form av två filmer, ett kompendium för språkutvecklande arbetssätt samt ett dokument för observationsutdrag för kollegial diskussion. Materialet riktar sig till förskolepersonal, förskollärare och rektorer men även till andra som är nyfikna på och vill veta mer om språkutveckling i förskolan. I materialet finns ett flertal goda exempel på framgångsrika metoder för språkutveckling både från de observerade förskolorna i studien och från andra förskolor och huvudmän, samt litteraturhänvisningar för dem som vill förkovra sig än mer.

Forskning visar att pedagogen är den allra viktigaste faktorn om barn ska lära sig och utvecklas, vilket tydligt kommer fram i den här studien. Forskaren lyser också på att samma behov av utveckling gällande språkutvecklande arbetssätt i förskolan inte bara finns i Nacka utan även nationellt. Utbildningsenheten vill därför bidra och möjliggöra för pedagoger att utveckla sitt arbetssätt och språkundervisningen i förskolan genom att göra studien och stödmaterialet tillgängligt för alla, både inom och utanför kommunen.

För att nå ut med detta material så brett som möjligt kommer utbildningsenheten att genomföra en större kommunikationssatsning så snart studien och allt stödmaterial är publicerat på Nacka kommuns hemsida, i januari 2024. Förhoppningen är att materialet ska användas av så många pedagoger och förskolor som möjligt. [Språkutvecklande arbetssätt i förskolan | Nacka kommun](#)

I studien finns ett antal förslag till åtgärder för utveckling. Dessa har delats upp på olika nivåer i styrsystemet.

Förslagen på den övergripande nivån ges till utbildningsnämnden och utbildningsenheten, att styra tillsyn/insyn mot att fokusera på olika delar i det språkutvecklande arbetet samt att i kommunens kvalitetsanalys efterfråga resultat om barngruppernas progression i språkutveckling. Utbildningsenheten är positiv till förslagen och ser goda möjligheter till att utveckla dessa delar. Arbetet med detta kommer därför att starta under år 2024. Den tillsyn och insyn som genomförs regelbundet av utbildningsenheten kommer att ha ett särskilt fokus på språkutvecklande arbetssätt de kommande två åren. Att arbeta med barns språk följs för närvarande bland annat upp utifrån 8 kap 10 § skollagen där det står att ”Förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål.” Studien kan i detta arbete utgöra ett bra underlag för vidare utveckling av frågeställningar och uppföljning inom området. Utbildningsenheten har för avsikt att i samband med tillsyn och insyn dela ut det stödmaterial som finns, för att säkerställa att alla förskolor får del av det på något sätt. Efter de två åren med detta fokus görs en utvärdering för att se över om fokusområdet har gett något resultat och beslut tas på vilket sätt arbetet ska genomföras för kommande period. Frågor kring ett språkutvecklande arbetssätt kommer även att användas vid tillsyn av pedagogisk omsorg och materialet delas ut även till dem.

I utbildningsenhetens arbete med kvalitetsanalys, där intervjuer genomförs med rektorer och huvudmän, kommer frågor att ställas kring förskolors språkutvecklande arbetssätt och hur de följer upp sitt arbete. För år 2024 kommer bland annat resultat om barngruppers progression i språkutveckling efterfrågas.

Arbetet med studien lyfts i samband med rektors- och huvudmannamöten under hösten 2023 och i december bjuds rektorer och huvudmän även in till en särskild workshop då forskaren bland annat kommer att presentera studien. Vid de tillfällen framöver som utbildningsenheten genomför olika evenemang där studien och stödmaterialet skulle kunna göra nytta, kommer det material som finns tillgängligt på webben uppmärksammas och det tryckta materialet att delas ut. Detta kan till exempel ske i samband med Lära-utmärkelsen då flera pedagoger samlas för att ta del av goda exempel på arbete som görs i förskolan.

I studien finns även förslag på sådant som kan genomföras på huvudmannanivå, förskole-/rektorsnivå, förskollärarnivå samt arbetslagsnivå för att utveckla ett språkutvecklande arbetssätt. Det stödmaterial som är framtaget i samband med studien kan vara ett bra stöd för vidare arbete på olika nivåer.

Förslag på ytterligare insats

Utbildningsenheten önskar att förskolorna i Nacka ska dra nytta av studien, dess resultat och det stödmaterial som är framtaget. En fortbildningssatsning för rektorer skulle kunna vara ett sätt att ge dem stöd i att leda arbetet med ett språkutvecklande arbetssätt i förskolan och att använda materialet i sina verksamheter. Utbildningsenheten kan genomföra en sådan processinriktad fortbildningsinsats under år 2024.

Ekonomiska konsekvenser

Genomförandet av fortbildningssatsningen 2024 innebär inga extra kostnader utan ryms inom ramen för utbildningsenhetens ordinarie budget.

För övrigt har ärendet inga ekonomiska konsekvenser.

Konsekvenser för barn

Många förskolor i Sverige har barn med olika modersmål och förskolan ska stödja barns språkutveckling, oavsett barnens språkliga bakgrund. Genom att använda ett språkutvecklande arbetssätt skapas en inkluderande miljö där alla barn får möjlighet att utveckla sina språkfärdigheter. Förskolan ger därigenom även stöd i barnens sociala och känslomässiga utveckling, då barnen får möjlighet att uttrycka sina känslor och bygga positiva relationer med sina kamrater.

Genom en kvalitativ språkundervisning i förskolan ges barnen möjlighet att tidigt utveckla starka språkfärdigheter vilket även underlättar och skapar goda förutsättningar för en bra och trygg övergång från förskolan till förskoleklassen.

Förslagen till beslut syftar till att säkerställa att språkundervisningen och förskolors arbetssätt utvecklas ytterligare med hjälp av studien.

Handlingar i ärendet

Tjänsteskrivelse daterad den 12 november 2023

Bilaga 1 Studie språkutvecklande arbetssätt

Carina Legerius
Enhetschef
Utbildningsenheten

Weronica Jahnfors
Utbildningsexpert
Utbildningsenheten